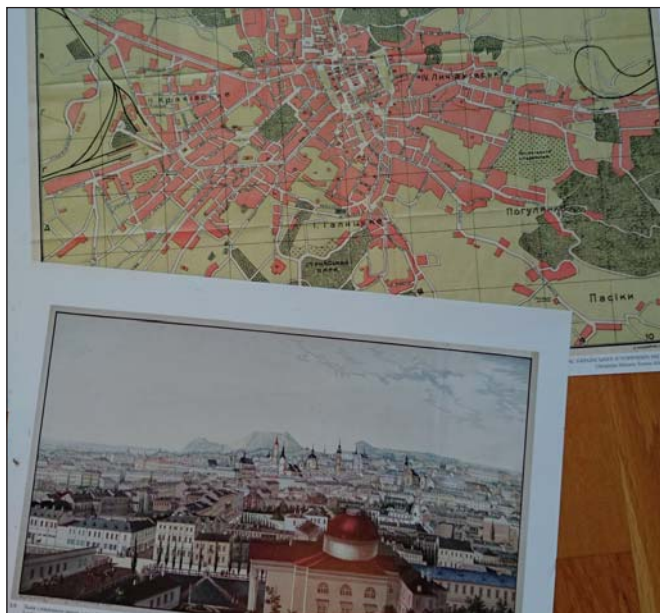
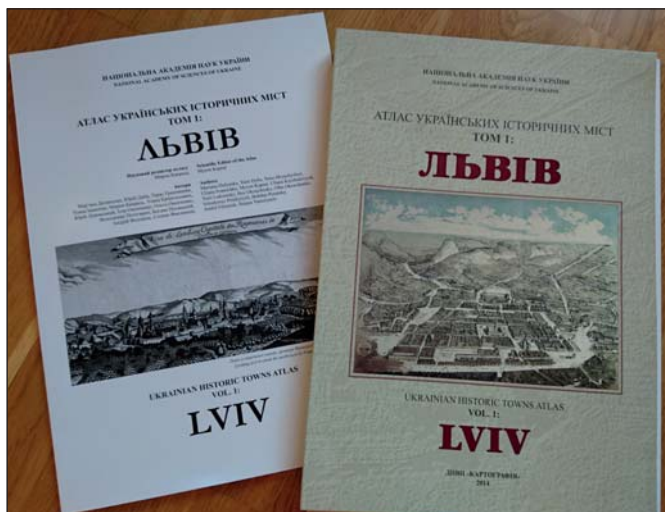

Анна Радченко

канд. геол. наук, головний редактор
Видавничого дому «Академперіодика»
НАН України

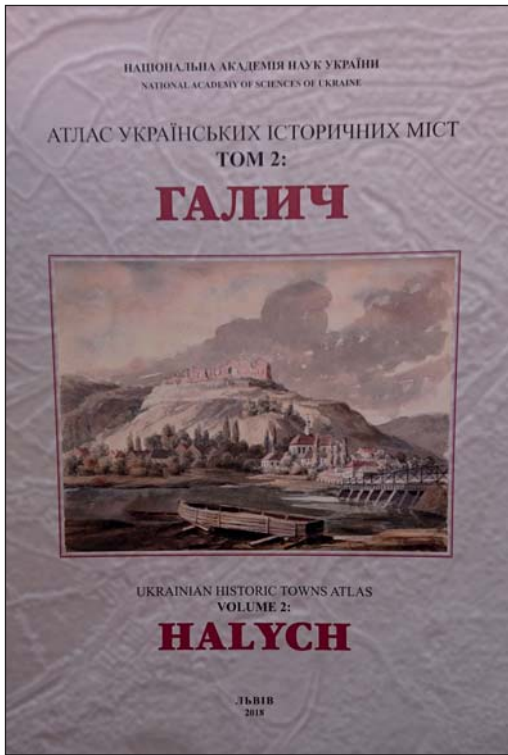
Окрему статтю у рубриці «Новини книговидання» хочу присвятити виданню й справді непересічному, надзвичайно складному, ошатному, цікавому. Для такого видання потрібно сполучення багатьох чинників, не останнім серед яких є прагнення фахівців створити щось надзвичайне. Це **«Атлас українських історичних міст»** – великоформатне повнокольорове аркушеве видання, кожний том якого присвячений одному з важливих, давніх, історично значущих міст України. Перший том був присвячений Львову (2016), другий – Галичу (2018). З нетерпінням чекаю на третій та подальші томи, добре розуміючи, скільки часу й зусиль потрібно для того, щоб зібрати, упорядкувати й описати карти, схеми, рисунки, картини, які ілюструють історію розвитку міста, історію забудови його території. Разом ці матеріали показують не тільки як змінювалось саме місто, але як змінювались технології, способи будівництва, як наші предки опановували нові будівельні матеріали, як мода впливала на забудову, як трансформувалось уявлення про комфортне існування та облаштування довкілля.

Видання під патронатом Міжнародної комісії з історії міст ініційовано Львівським відділенням Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Цю Комісію було засновано 1955 року для того, щоби сприяти кращому розумінню спільного європейського коріння й уможливити порівняльні урбаністичні дослідження. Вже 1968 року, готуючи до видання перші атласи, вона сформулювала чіткі вимоги до масштабів і вмісту карт, обов'язкових у такому атласі. Більшість країн Центрально-Східної Європи долучились до роботи цієї Комісії у 1990-х роках та публікують атласи власних історичних міст. Нині це вже усталена європейська практика: у 18 країнах на сьогодні видано вже близько півтисячі атласів міст.

Науковим редактором атласу українських міст є професор **Мирон Капраль**, очільник Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, який у вступі до першого тому зазначив, що *«лише спільними зусиллями фахівців багатьох галузей гуманітарної науки й вдалося здобути нові відомості про місто й міське середовище»*. Атлас має представницьку наукову раду та великий колектив авторів статей та карт. Видання здійснено паралельно українською та англійською мовами. У виданні вдало поєднано наукову частину з науково-популярною. За власним бажанням читач може сам роздивлятися карти, мандруючи вулицями та околицями міст, або читати надзвичайно цікаві й інформативні історичні розвідки про різні етапи розвитку міста, вивчати описи репродукцій, пояснення до карт, навіть зазирнути до вибраної бібліографії. Види міст доповнюють уявлення про міський ландшафт, передовсім про сакральні споруди, дають змогу відчутти емоційну складову міських пейзажів.

Варто відзначити надзвичайну якість реконструкцій давніх карт, а також високу якість поліграфічного відтворення: гарний папір, висока якість друку, що уприємное спілкування з виданням та покращує сприйняття інформації.

Ці видання реалізовано за участі Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України, Центру міської історії Центрально-Східної Європи, Центрального державно-історичного архіву (Львів), львівського «Інституту геоінформаційних систем», Канадського інституту українських студій та Національного заповідника «Давній Галич».

Перший том, присвячений м. Львів, містить 94 сторінки тексту, 25 оригінальних планів і карт, 11 карт-реконструкцій, шість видів міста різного часу: від 1618 до 1866 рр.

«Геодезичною особливістю більшості з цих карт є прив'язка до сучасної топографічної основи за допомогою комп'ютерної системи ARC-GIS, – зазначає Мирон Капраль, – що дозволяє дослідникові накласти історичні об'єкти та споруди на сучасну територію Львова та екстраполювати їх на інші хронологічні проміжки».

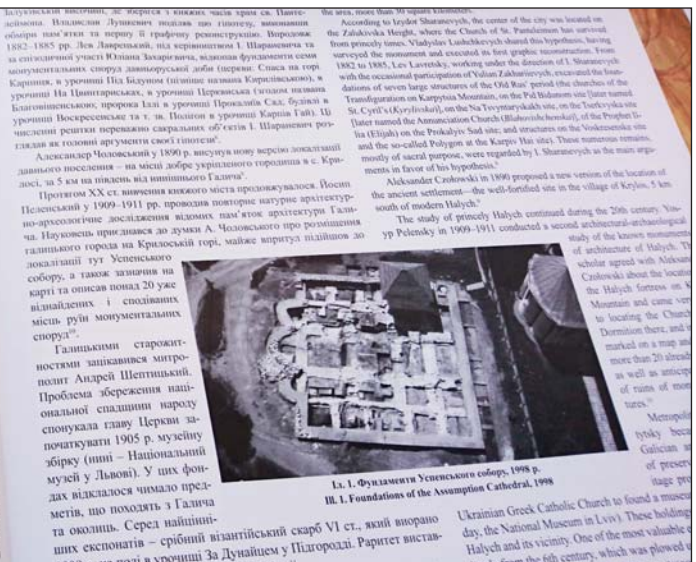
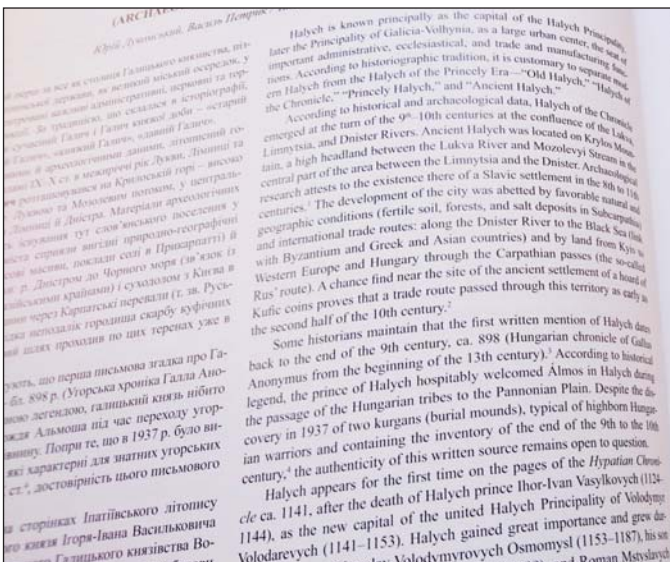
Вступ і вісім наукових розвідок присвячені відображенню Львова у картографічних джерелах XIV – середини XX ст., заселенню території Львова від V–VI до середини XIII ст., планувальній структурі долокаційного міста та процесу локації його за часів магдебурзького права у XIII–XIV ст., розвитку міського простору та мешканців у пізньому середньовіччі та у ранньомодерну добу, укріпленню Львова у XVII столітті, просторовому та урбаністичному розвитку міста у XVIII–XIX століттях та у XX – на початку XXI ст.

Другий том, присвячений м. Галич, містить 54 сторінки тексту, 11 оригінальних карт, сім карт-реконструкцій, вісім видів міста.

Вступ і чотири наукові статті висвітлюють історію міста та її періодизацію. Вони описують археологію та структуру міста, почерговість забудови території, висвітлюють історію Галича у період магдебурзького права (XIV–XVIII ст.), реконструюють будівельні періоди Галицького старостинського замку, описують історико-урбаністичний розвиток Галича у XIX – на початку XXI ст.

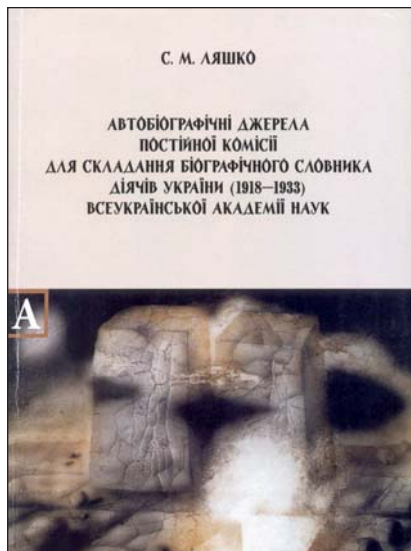
Зафіксовані в атласах історико-урбаністичні дані, на думку Міжнародної комісії з історії міст та вітчизняних авторів, мають скласти фактологічні підстави для порівняння українських міст з іншими містами Європи та світу.

Це, безперечно, доповнить наші знання про існування вітчизняних міст у загальноєвропейському контексті, наявність спільних містобудівних тенденцій та місцеві особливості.

Мене особисто завжди цікавили видання історико-біографічного характеру: різноманітні спогади та мемуари, ретроспективні огляди та історичні нариси. Особливу групу серед такої «мемуаристики» складають видання, присвячені ювілеям наукових установ та закладів вищої освіти. Це можуть бути альбоми, календарі, наукові монографії, бібліографічні видання, але їх об'єднує одне спрямування, одна ідея – скласти шану установі, з якою пов'язане навчання, становлення, наукове зростання та кар'єра особистостей. Такі видання зазвичай дають багато інформації для роздумів.

От, наприклад, збірник документів «**Автобіографічні джерела Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України (1918–1933) Всеукраїнської академії наук**», підготовлена у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського до 100-річчя НАН України (упорядник **С.М. Ляшко**, Київ, 2018, 532 с.). У збірці вміщено автобіографії та відповіді на запитання анкет українських діячів кінця XIX ст. – 30-х рр. XX століття, які збирала тоді Біографічна комісія для укладання Біографічного словника українських діячів. Це анкета і біографія **К.М. Антонович-Мельник, М.П. Василенка, Ф.Л. Ернста, О.О. Грушевської, К.В. Харламповича, О.П. Новицького, М.І. Терещенка**. Значна частина з майже півсотні документів опублікована уперше. Зрозуміло, що під час Голодомору 1932–1933 рр. ця діяльність уповільнилась, а з набуттям обертів сталінських репресій припинилась взагалі. Більшість видатних діячів української культури та науки було заарештовано та знищено. І тим ціннішими є ці поодинокі документи, дбайливо збережені та оприлюднені нині...

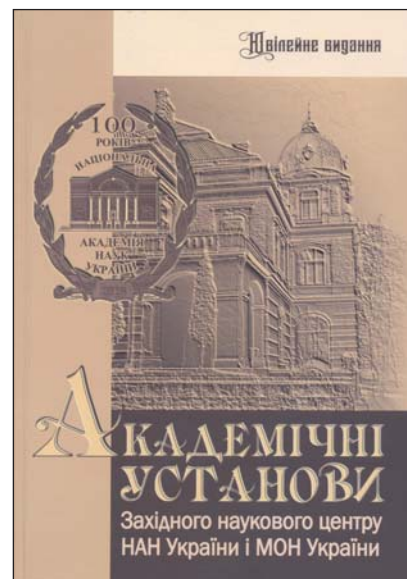

Інший аспект діяльності українців висвітлює видання «**Українські видавничі осередки в Німеччині, Франції та Чехословаччині у міжвоєнний період (1914–1939): матеріали до бібліографії**» (укладач **О. Хміль**, Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаніка, Львів, 2018, 108 с.). Ця маленька книжечка містить 570 позицій – описів окремих видань та періодики, які висвітлюють діяльність українських еміграційних видавничих осередків за кордоном, а також наукове життя вітчизняних культурних діячів, пов'язаних із видавничим рухом після своєї вимушеної еміграції. Таким чином, бібліографія висвітлює український видавничий рух в еміграції, дотичний до діяльності багатьох українських освітніх та куль-

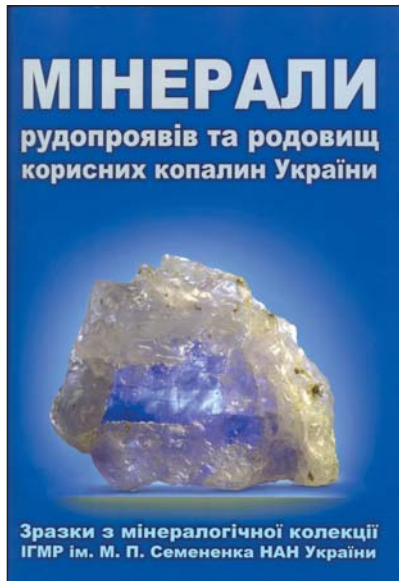
турних організацій: Українського Вільного Університету у Празі, Української господарської Академії у Подєбрадах, Українського Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова у Празі, Українського Наукового Інституту в Берліні, Музею Визвольної боротьби у Празі та ін., розповідають про роботу **С. Сірополка, Д. Антоновича, Д. Дорошенка, Є. Чикаленка** та інших відомих науковців та культурних діячів.

Новішим подіям у становленні та розвитку науки присвячена книга «**Академічні установи Західного наукового центру НАН України та МОН України**» (голова редколегії – академік НАН України **Зиновій Назарчук**, Львів, ПАІС, 2018, 214 с.). Центр було утворено на виконання рішення Президії НАН України 1971 року, а видання приурочено до 100-річчя Національної академії наук України та укладено як історично-довідкове – розділи його присвячені науковим установам, підпорядкованим Західному центру, висвітлюють основні віхи їхньої діяльності і найвагоміші результати фундаментальних і прикладних досліджень. А серед цих установ є добре відомі не лише в Україні — Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаніка, Державний природознавчий музей, Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього, Інститут фізики конденсованих систем, Інститут термoeлектрики та багато інших.

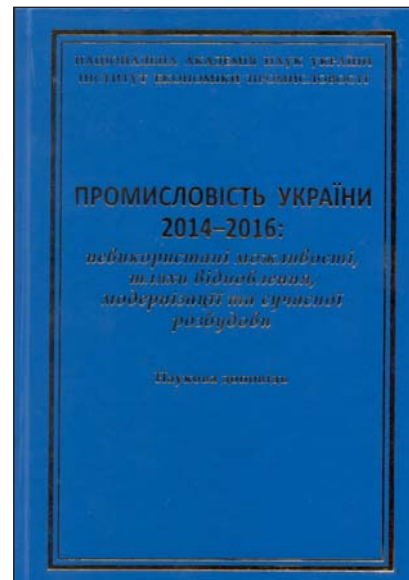
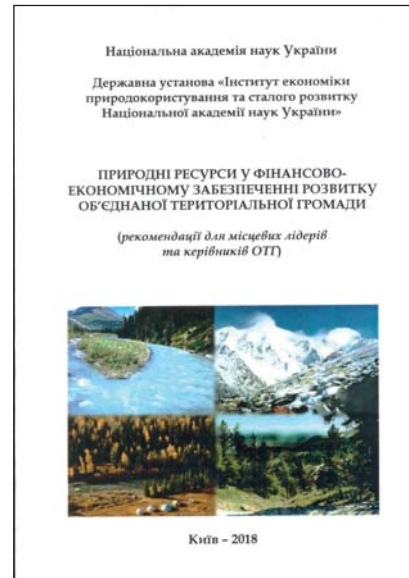

Надзвичайно красивим є ще одне ювілейне видання, яким Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М.П. Семененка НАН України відзначив власне 50-річчя: **«Мінерали рудопроявів та родовищ корисних копалин України»**. У повнокольоровому альбомі, виданому в Києві на початку 2019 року, на 24-х сторінках представлені світлини зразків мінералів та порід із мінералогічної колекції Інституту, доповнені короткою інформацією — назва мінерального виду та місце відбору зразка. У альбомі зразки згруповано за видами корисних копалин, якими багата Україна. Раджу всім відвідати музей цього інституту, який налічує нині понад сім тисяч зразків мінералів, мінералодів, руд, декоративного й виробного каміння (Київ, вул. Академіка Палладіна, 34).

Хочу згадати тут, оскільки мова йде про корисні копалини, надзвичайно корисне та інформативне видання **«Природні ресурси у фінансово-економічному забезпеченні розвитку об'єднаної територіальної громади (рекомендації для місцевих лідерів та керівників ОТГ)»** (упорядники *М.А. Хвесик, І.К. Бистряков, Д.В. Клиновий*; Київ, 2018, 36 с.), підготовлене ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Ці конкретні рекомендації обґрунтовують необхідність системної трансформації природно-ресурсних відносин для активізації процесів самоорганізації об'єднаних територіальних громад; визначають сучасні фінансові важелі та інструменти перетворення природних ресурсів на повноцінні активи громади шляхом капіталізації — це бюджетні трансферти, фіскальні інструменти, рентні платежі, інструменти публічно-приватного партнерства тощо. Автори стверджують, що *«дотримуючись конституційного права власності на природні ресурси українського народу, вже нині можливо суттєво покращити ситуацію у площині гармонізації інтересів зацікавлених сторін»*.

На останок розповім про видання 2017 року, до якого цікаво було б, на мою думку, звернутись фахівцям нині, спробувавши проаналізувати зроблені тоді прогнози і передбачення. Це наукова доповідь **«Промисловість України 2014—2016: невикористані можливості, шляхи відновлення, модернізації та сучасної розбудови»** (Інститут економіки промисловості НАН України, Київ, 2017, 554 с.). Перший та другий розділ цієї книги присвячений передовсім економіці Донбасу, звідки вимушено переїхала до

Києва ця установа внаслідок збройної агресії РФ. Оцінено, станом на 2014 рік, економіку регіону, тенденції у промисловості, загрози і ризики внаслідок збройного конфлікту. Надано пропозиції щодо виходу з регіональної соціально-економічної кризи в умовах війни на прикладі Донецької та Луганської областей, актуальні на той час. У третьому розділі висвітлено базові галузі економіки усєї країни, окреслено шляхи модернізації, екологічний стан та умови праці. Важливо, що результатами ретельних досліджень зафіксовано й описано стан саме на той момент, якому присвячено розділ: 2014–2016 рр. і саме так, як вони виглядали тоді, а не з позицій сьогодення. У четвертому розділі описано сценарії сталого розвитку промисловості України у середньостроковій перспективі – на 2016–2020 рр., тож під час ознайомлення з цією доповіддю вже нині можна побачити, чи дослухається державна влада різних рівнів рекомендацій науковців щодо пріоритетних напрямів економіки держави та засобів їх розвитку. Останній, п'ятий, розділ присвячено проблемам, напрямкам і особливостям переходу до неоіндустріальної моделі становлення та розвитку промислового комплексу України, механізмів реалізації смарт-виробництва з урахуванням специфічних рис вітчизняної економіки. ■